

ДОКУМЕНТ ЗА ЈАВНИ ПОЛИТИКИ

ИЗГРАДБАТА НА АВТОПАТИ И ЗАШТИТАТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА НИЗ ПРИЗМАТА НА ЕУ

ЗАЕДНО ЗА
КЛИМАТСКА
АКЦИЈА

ИЗГРАДБАТА НА АВТОПАТИ И ЗАШТИТАТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА НИЗ ПРИЗМАТА НА ЕУ

Издавач

Македонско здружение на млади правници

Автор

Бојана Божиновска Силјановска

Уредник

Бојан Трпевски

Проект

Граѓанските организации во акција за климатските промени

Спроведувачи

Проектот го спроведува Центарот за истражување и информирање на животната средина Еко-Свест во соработка со Македонското здружение на млади правници-МЗПМ и Организацијата за поврзување на природни вредности и луѓе – ЦНВП

Лектура

Елеонора Стојкоска-Попетревска

Графички дизајн

Харис Муриќ

Скопје, 2023

Оваа анализа е подготвена во рамките на проектот „Граѓанските организации во акција за климата“, поддржан од Шведската меѓународна агенција за развојна соработка – СИДА. Изразените ставови и мислења се на авторите на оваа анализа и нужно не ги одразуваат ставовите и мислењата на донаторот и на владата на Шведска.

РЕЗИМЕ	1
ВОВЕД	2
МЕТОДОЛОГИЈА	3
ИГРАДБА НА КОРИДОРИТЕ 8 И 10–Д СО СТРАТЕШКИОТ ПАРТНЕР, КОНЗОРЦИУМОТ „БЕХТЕЛ И ЕНКА“	4
ЗАШТИТАТА НА ШУМИТЕ ВО ЕУ	5
СЛУЧАЈОТ ЗА ШУМАТА БЈАЛОВИЕЖА (КОМИСИЈАТА ПРОТИВ ПОЛСКА)	6
ОЦЕНА НА ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА	7
ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	10
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	11

СОДРЖИНА

РЕЗИМЕ

Европа е еден од најбогатите шумски региони во светот (45% од земјата на Европа е покриена со шуми). Сепак, сегашните практики за управување со шумите не се секогаш во согласност со потребата да се обезбеди висока биолошка разновидност во шумските екосистеми. Со постојано зголемување на побарувачката за дрва, шумите и нивните екосистеми продолжуваат да страдаат од загадувањето на воздухот и водите, загубата на живеалиштата и биолошката разновидност и допирањето на урбаните области.

Оцена на влијанието врз животната средина има цел да ги предвиди потенцијаните штетни влијанија врз животната средина и да ги избегне или намали таквите штетни влијанија, при што истовремено треба да се доведат во рамнотежа целите во однос на животната средина, социјалните и економските цели.

Во македонското законодавство е предвидена постапка за оцена на влијанието врз животната средина и проекти што задолжително подлежат на оцена на влијанието врз животната средина, што е синхронизирано со директивата на Европската Унија (ЕУ). Изградбата на автопати влегува во проекти каде е потребна и задолжителна оцената на влијанието врз животната средина согласно прописите на Република Северна Македонија (PCM) и ЕУ.

Владата на РСМ на 7.3.2023 година го одобри договорот за изградба на коридорите 8 и 10-д, кои треба да ги гради американско-турскиот конзорциум „Бехтел и Енка“. Во април 2023 во Собранието е поднесен Предлог на Законот за изменување и дополнување на Законот за шумите.¹

Постои практика на Судот на правдата на ЕУ во која земјите членки се задолжени да плаќаат енормни казни од 100.000 евра на ден поради неправилна сеча и опустошување на шума.

Република Северна Македонија мора да ги почитува законите и другите прописи и не смее да дозволи нивното менување да значи и трајно штетно влијание за животната средина.

Брзото градење на автопатите и менувањето прописи не смее да значи брзо наштетување на биодиверзитетот.

Уставот на Северна Македонија, во членот 55, утврдува дека Слободата на пазарот и претприемништвото можат да се ограничат со закон единствено заради одбраната на Републиката, зачувувањето на природата, животната средина или здравјето на луѓето.

¹ Предлог на Законот за изменување и дополнување на Законот за шумите, по скратена постапка, <https://sobranie.mk/detali-na-materijal.nspx?param=50cbfac1-3398-41da-9659-ceedb7fc5db9b>

ВОВЕД

Шумите се од суштинско значење за нашето здравје и благосостојба, како и за здравјето на планетата. Тие имаат богат биодиверзитет (80% од биодиверзитетот има дом во шумските предели) и се од огромна важност во борбата против климатските промени. Ни обезбедуваат чиста вода, храна, лекови и материјали (25% од луѓето зависат од шумите за егзистенција и приходи), го намалуваат ризикот од катастрофи и ја стабилизираат почвата.

Европа е еден од најбогатите шумски региони во светот (45% од земјата на Европа е покриена со шуми). Сепак, сегашните практики за управување со шумите не се секогаш во согласност со потребата да се обезбеди висока биолошка разновидност во шумските екосистеми. Со постојано зголемување на побарувачката за дрва, шумите и нивните екосистеми продолжуваат да страдаат од загадувањето на воздухот и водите, загубата на живеалиштата и биолошката разновидност и допирањето на урбаните области.²

Природните услови во РСМ, условени од местоположбата, климата, релјефот, педолошко-геолошката градба на теренот, хидролошко-хидрографските карактеристики и друго, овозможуваат опстанок и развој на голем број растителни и животински видови. Поради тоа, нашата држава се вбројува во земјите со богат биодиверзитет. Голем број растителни и животински видови се реликти и ендемити.³

Врз основа на многубројните општокорисни функции на шумите, РСМ ги гледа шумите како дел од националното богатство, односно наследство. Потврда за тоа е Уставот на РСМ, каде што „сите природни богатства на Републиката, растителниот и животинскиот свет, добрата во општа употреба, како и предметите и објектите од особено културно и историско значење определени со закон се добра од општ интерес за Републиката и уживаат посебна заштита“.

² https://environment.ec.europa.eu/topics/forests_en#:~:text=They%20are%20rich%20in%20biodiversity,rich%20regions%20in%20the%20world

³ <http://mkdsumi.com.mk/zasumite.php?page=3&s=>

МЕТОДОЛОГИЈА

Документот има цел да ги постигне следните истражувачки цели:

- **Анализирање на ситуацијата со изградба на автопатите на коридорите 8 и 10-д од аспект на правото на здрава животна средина;**
- **Идентификување и укажување на стандардите на правото на ЕУ и практиката Судот на правдата на ЕУ, како и други меѓународни и домашни акти;**
- **Давање препораки;**
- **Делување на политиката за брзо градење автопати да нема штетно влијание врз животната средина.**

Методолошкиот пристап при изработката на документот вклучува примена на следните истражувачки методи:

- **Канцелариско истражување – консултирање релевантно право, извештаи и документи.**

ИЗГРАДБА НА КОРИДОРИТЕ 8 И 10-Д СО СТРАТЕШКИОТ ПАРТНЕР, КОНЗОРЦИУМОТ „БЕХТЕЛ И ЕНКА“

Владата на РСМ во на 7.3.2023 година го одобри договорот за изградба на коридорите 8 и 10-д, кои треба да ги гради американско-турскиот конзорциум „Бехтел и Енка“.

Силна градежна офанзива, изградба на модерна, квалитетна и безбедна патна мрежа најавува Владата по потпишувањето на договорот за изградба на Коридорите 8 и 10-д со стратешкиот партнер, конзорциумот „Бехтел и Енка“. За пет години се очекуваат да се видат и првите ефекти од проектот, со кој се опфатени четири автопатски делници. Планот е дотогаш да заврши изградбата на Коридорот 8, кој ќе се протега во должина од 68 километри со автопат со 6 ленти, а ќе ги поврзува Тетово со Гостивар, Кичево, Струга до Кафасан. На Коридорот 10- д ќе се гради автопат со 6 ленти во должина од 40 километри, кој ќе го поврзе Прилеп со Битола.⁴

На 10 април пратениците во македонското Собрание изгласаа потреба да се направат измени на осум закони поврзани со изградбата на автопатиштата, меѓу кои и Законот за шумите.

Со предлог-измените се додава нов член 14б, кој утврдува дека: За градби од стратешки интерес утврдени со закон не се применуваат законските одредби и пренамената на шумата и шумското земјиште ќе се смета за завршена и погодна за запис во катастарот на недвижности без потреба од инвеститорот да спроведе дополнителни процедури или да добие каква било согласност, одобрение или која било друга одлука или документ од кој било орган.

Сакајќи да ја скрати бирократијата, законодавецот на овој начин може да го доведе во прашање владеењето на правото. Дополнително ваквото нагло менување на законите и радикално кретење на процедурите пропишани со закон, го доведува до прашање почитувањето на другите прописи и подзаконски акти, како и акти на Владата од областа на животната средина, што, пак, може да влијае на правната сигурност.

⁴ <https://www.dw.com/mk/avtopati-asfaltirani-so-somnez-behtel-i-enka-ke-gradat-cetiri-avtopati-za-13-milijardi-evra/a-64918158>

ЗАШТИТАТА НА ШУМИТЕ ВО ЕУ

ЕУ дели неколку надлежности поврзани со шумите со земјите-членки, вклучително животната средина, климата и земјоделството. Додека ги остварува овие надлежности, Унијата го почитува принципот на супсидијарност. Конкретно, заштитата на шумите е основен дел од еколошките активности на ЕУ и надлежноста на ЕУ заснована на членовите 191-192 од Договорот за функционирање на ЕУ, како што е потврдено од Европскиот суд на правдата.

Стратегијата за шуми на ЕУ за 2030 година е една од водечките иницијативи на Европскиот зелен договор. Стратегијата поставува визија и конкретни активности за подобрување на квантитетот и квалитетот на шумите на ЕУ и зајакнување на нивната заштита, обновување и отпорност. Таа има цел да ги прилагоди европските шуми на новите услови, временските екстреми и високата неизвесност предизвикана од климатските промени.⁵

Како што е наведено во стратегијата за шуми на ЕУ до 2030 година, ЕУ има цел:

- да ги заштити шумите и вредноста на многуте екосистемски услуги што ги обезбедуваат;
- да засади најмалку 3 милијарди дополнителни дрвја во ЕУ;
- да придонесе за модерна, климатски неутрална, ефикасна во однос на ресурсите и конкурентна економија;
- да ги зачува живите рурални области и да помогне во одржувањето на богатото рурално население;
- да се осигури дека производите што се консумираат во ЕУ не придонесуваат за глобално уништување на шумите.

ЕУ е насочена кон следниве специфични политики:

Спречување уништување на шумите

Правила што гарантираат дека производите што се консумираат во ЕУ не придонесуваат за глобално уништување на шумите.

Мониторинг на шумите

Обезбедување достапни навремени и точни информации за состојбата и управувањето со шумите на ЕУ.

Шумски пожари

Спречување и следење на шумските пожари и дава помош кога тие се појавуваат.⁶

⁵ https://environment.ec.europa.eu/topics/forests_en

⁶ Ibid

Заштитата на животната средина е кодификувана во членот 37 од Повелбата за основните човекови права на Европската Унија и гласи: „Во политиките на Унијата мора да биде интегрирано и осигурено високо ниво на заштита на природната средина и подобрување на нејзиниот квалитет во согласност со начелото за одржлив развој“⁷. Со овој член практично заштитата на животната средина доби значење за човековите права во правниот контекст на ЕУ.⁸

СЛУЧАЈОТ СО ШУМАТА БЈАЛОВИЕЖА (КОМИСИЈАТА ПРОТИВ ПОЛСКА)

Шумата Бјаловиежа е заштитено место, светско наследство на УНЕСКО и претставува една од последните исконски шуми во Европа. Во март 2016 година, полските власти донесоа одлука со која се дозволува трикратно зголемување на операциите за сеча во нејзиниот округ, како и за сеча во областите досега исклучени од каква било интервенција. Подоцна во текот на годината, Европската комисија започна истрага за сеча во оваа шума, а во јули 2017 година одлучи да ја упати Полска до Судот на правдата на Европската Унија (СЕУ). На 27 јули 2017 година беше донесена привремена мерка, со која и се наложува на земјата да престане со активното стопанисување на шумите. На 20 февруари 2018 година, генералниот совет на Судот издаде Мислење според кое одлуките за управување со шумарството донесени од Полска во врска со оваа локација го прекршуваат правото на ЕУ, бидејќи тие одлуки нужно може да резултираат со влошување на размножувањето на заштитените видови. На 17 април, пресудата на Судот на правдата го потврдува претходното мислење, тврдејќи дека Полска не ги исполнила своите обврски според повеќе директиви.⁹

Овластување за план или проект, како што е наведено во член 6(3) од Директивата 92/43 за зачувување на природните живеалишта и дивата фауна и флора, изменета со Директивата 2013/17, може да биде дадено само под услов надлежните органи да се уверат дека планот или проектот нема да има трајни негативни ефекти врз интегритетот на односната локација. Тоа е случај кога нема разумно научно сомневање за отсуство на такви ефекти. Надлежните национални власти не можат да одобрат интервенции каде што постои ризик од трајно оштетување на еколошки карактеристики на локациите што се домаќини на типови природни живеалишта од интерес или приоритет на Заедницата. Тоа би било особено случај кога постои ризик дека интервенцијата ќе доведе до исчезнување или делумно и непоправливо уништување на таков природен тип на живеалиште на засегнатата локација.¹⁰

⁷ https://ec.europa.eu/info/index_en

⁸ Членот 37 од Повелбата вели: „Во политиките на Унијата мора да биде интегрирано и осигурено високо ниво на заштита на природната средина и подобрување на нејзиниот квалитет во согласност со начелото за одржлив развој“, Povelba.indd (europa.eu)

⁹ <http://bitly.ws/Nik6> - Неисполнување на обврските на земјата-членка - Животна средина - Директива 92/43/ЕЕЗ - Зачувување на природните живеалишта и дивата фауна и флора - член 6(1) и (3) - член 12(1) - Директива 2009/147/ЕЗ - Зачувување на дивите птици - членови 4 и 5 - „Puszcza Białowieńska“ Локација Натура 2000 - Измена на план за стопанисување шуми - Зголемување на обемот на дрво што може да се жнее - План или проект што не е директно потребен за управувањето со локацијата што е веројатно да има значаен ефект врз него - Соодветна проценка на импликациите за локацијата - Негативно влијание врз интегритетот на локацијата - Реално спроведување на мерките за заштита - Ефекти врз местата за размножување и местата за одмор на заштитените видови.

¹⁰ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62017CJ0441_SUM

Во пресудата се укажува дека Комисијата на ЕУ, во светлината на принципот на претпазливост, кој е интегриран во одредбата во член 6(3) од Директивата 92/43 за зачувување на природните живеалишта и дивата фауна и флора, изменета со Директивата 2013/17, „не мора да докажува причинско-последична врска помеѓу предметните операции и негативниот ефект врз интегритетот на живеалиштата и видовите, доволно е да се утврди постоењето на веројатност или ризик дека тие операции може да доведат до таков ефект“.¹¹

Член 6(1) од Директивата 92/43 за зачувување на природните живеалишта и дивата фауна и флора, изменето со Директивата 2013/17, и член 4(1) и (2) од Директивата 2009/147 за зачувување на дивите птици, изменето со Директивата 2013/17, бараат конзерваторските мерки неопходни за одржување поволен статус на конзервација на заштитените живеалишта и видови во рамките на односната локација не само да се усвојуваат, туку и, пред сè, реално да се имплементираат.¹²

Во пресудата се истакнува и дека согласно член 12(1)(а) и (г) од Директивата 92/43 за зачувување на природните живеалишта и дива фауна и флора, и член 5 од Директивата 2009/147 за зачувување на дивите птици, изменети со Директивата 2013/17, државите членки не само што се должни да донесат сеопфатна целосна и ефективна легислатива, туку се должни и да преземат заштитни мерки. Слично на тоа, системот на строга заштита претпоставува усвојување кохерентни и координирани мерки од превентивен карактер. Затоа, таков систем на строга заштита мора да овозможи вистинско избегнување на намерно фаќање или убивање во дивината и влошување или уништување на места за размножување или места за одмор, на животинските видови и птици.

ОЦЕНА НА ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Во глава XI од Законот за животната средина се пропишува постапка за оцена на влијание врз животната средина. Оцена на влијанието врз животната средина има цел да ги предвиди потенцијаните штетни влијанија врз животната средина и да ги избегне или намали таквите штетни влијанија, при што истовремено треба да се доведат во рамнотежа целите во однос на животната средина, социјалните и економските цели. При спроведување на оцената на влијанието врз животната средина секогаш треба да се имаат предвид мерките за спречување, ограничување, ублажување или намалување на штетните влијанија и да се даде проценка на ефектите од предложените мерки. А, не е помалку важно дека секогаш е можно да се даде предлог за други алтернативни локации за изведување на проектот, со цел да се намали штетното влијание врз животната средина.¹³

¹¹ Ibid параграф 158

¹² Ibid параграфи 213, 214, 218

¹³ <https://www.moepp.gov.mk/wp-content/uploads/2015/01/Brosura-Ocena-na-vlijanieto-vrz-zivotnata-sredina.pdf>

Директивата на Европската унија за оцена на влијанието врз животната средина¹⁴ има цел да обезбеди проектите што веројатно ќе имаат значително влијание врз животната средина да бидат идентификувани и оценети, во рамките на процесот на проценка, пред овие проекти да продолжат со развој.

Оваа проценка вклучува опис на проектот, вклучувајќи проценка, по вид и количина, на очекуваните остатоци и емисии (загадување на водата, воздухот и почвата, бучава, вибрации, светлина, топлина, зрачење итн.), кои произлегуваат од работата на предложениот проект.

Се оценува дека проектите наведени во Анекс 1 од директивата имаат значителни влијанија врз животната средина и затоа се бара да подлежат на оцена на влијанието врз животната средина. Анекс 2 ги прикажува проектите каде што процената на влијанието врз животната средина е изборна.

Во проектите што задолжително подлежат на оцена за влијанието врз животната средина излистани во Анекс 1 од оваа директива вброена и изградбата на автопати и на експрени патишта.¹⁵

Согласно членот 77 од Законот за животна средина, Владата на Република Северна Македонија има донесено Уредба за определување на проектите и за критериумите врз основа на кои се утврдува потребата за спроведување постапка за оцена на влијанијата врз животната средина¹⁶. Уредбата е синхронизирана со Директивата на ЕУ и во Анекс 1, точка 7(б) ја вбројува изградбата на автопатиштата како проекти за кои задолжително се прави проценка на влијанијата врз животната средина.

Дополнително, Северна Македонија е потписник на Конвенцијата за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правда за прашањата поврзани со животната средина на Обединетите нации¹⁷. Конвенцијата во членот 6 зборува за учеството на јавноста во одлучувањето за конкретни активности, меѓу кои во листата во Анекс 1 се вброени и проектите за изградба на автопати. Притоа членот 6, точка 6 укажуваат дека до јавноста треба да бидат достапни: (а) Опис на местото на реализација и на физичките и техничките особености на предложената активност, како и проценка на очекуваните остатоци и емисии; (б) Опис на битните влијанија на предложената активност врз животната средина; (в) Опис на мерките што се предвидуваат за спречување и/или редуцирање на последиците, вклучувајќи ги и емисиите; (г) Нетехничко резиме на горенаведеното; (д) Преглед на основните алтернативи проучени од страна на кандидатот. Според ова, не само што инвеститорот на проектот за изведба на автопат е должен да поднесе извештај за влијанието врз животната средина, туку и јавноста мора да е известена. Членот уредува дека на јавноста ќе и се овозможи соодветна реакција по писмен пат и разговор со кандидатот, а понатаму во одлуката мора да се земе предвид резултатот од учеството на јавноста, а за одлуката да биде информирана јавноста.

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0092>

¹⁵ ЕУ-директива 2011/92, анекс 1 точка 7(б)

¹⁶ <http://bitly.ws/Hipj>

¹⁷ <https://unece.org/DAM/env/pp/documents/cep43mac.pdf>

Во групата предлог-измени на закони не е спомената измена на Законот за животна средина, ниту јавноста е известена за промена на уредба на Владата. Но, истовремено јавноста не е информирана за оцена на влијанието врз животната средина. Од увидот на интернет-страницата на Министерството за животна средина и просторно планирање,¹⁸ досега не е објавена намерата за изведување на проектот, а која е обврска според членовите 80 и 90 од Законот за животната средина. Промена на уредбата, која во суштина е во сообразност со ЕУ-правото би значело доведување до правна несигурност, но и потенцијална неповратна штета на природата и биодиверзитетот.

Дополнително со овој документ за јавни политики се прецизира потребата од практикување на синхронизираното право со ЕУ и негово почитување, во спротивно РСМ како земја во преговори за кандидат на ЕУ би имала индиректна одговорност.

Мора да се спомене и дека освен законските уредувања и меѓународниот правен аспект, Уставот на Северна Македонија во членот 55 утврдува дека слободата на пазарот и претприемништвото можат да се ограничат со закон единствено заради одбраната на Републиката, зачувувањето на природата, животната средина или здравјето на луѓето.

Иако справувањето со ефектите од климатските промени на Западен Балкан има предност пред превентивната акција, постојат примери на добра практика во вклучувањето на отпорноста на патната и железничката инфраструктура во капиталните проекти во РСМ. За изградба на некои делови од автопатот меѓу Скопје и Косово, Студијата за оцена на влијанието врз животната средина и социјалните аспекти (ОВЖССА) даде предлози за тоа како патот треба да биде отпорен на климатските промени. Предложените мерки треба да се вградат во главниот проект, па изведувачот ќе мора да ги примени при изградбата. Ова е уште еден пример за таква практика, покрај Студијата за ОВЖССА за автопатот Букојчани-Кичево, студијата за ОВЖС за државниот пат А3: делница Битола-граничен премин Меџитлија, потоа за државниот пат Струмица-Валандово: спој со А1. Во железничкиот транспорт може да се спомене Студијата за ОВЖССА од изградбата на нова железничка пруга на делницата Крива Паланка-Граница со Република Бугарија, како дел од Коридор 8. Во сите овие студии, на проектантите на основниот проект им се препорачува да ги користат изработените упатства и доколку е соодветно, да се применат некои од препораките и мерките за намалување на негативните влијанија врз животната средина од климатските промени. Значи, веќе има позитивна пракса во примената на упатствата за дизајнирање климатски отпорна инфраструктура, изработени за Јавното претпријатие за државни патишта.¹⁹

¹⁸ <http://bitly.ws/HipN>

¹⁹ Анализа на развојот и одржливото планирање на транспортот во РСМ од аспект на влијанието врз климатските промени, МЗМП2023

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

- › Оцената на влијанијата на природата при изградба на автопати е задолжителна и не смее да биде пропуштено да се направи само заради стратешката природа на изведба на проектот.
- › Оцената за влијанието врз животната средина при изградба на автопати треба да содржи предлози за тоа како патот треба да биде отпорен на климатските промени. Ова не само што е прифатено правило во развиените земји, туку е преземена пракса при изградба на дел од нашите автопати. Ваков детален проект со оцена на влијанието врз животната средина, земајќи ги предвид климатските промени, треба да има за секоја изведба на автопатишта.
- › Република Северна Македонија мора да ги почитува законите и другите прописи и не смее да дозволи нивното менување да значи и трајно штетно влијание за животната средина. Брзото градење на автопатите и менувањето прописи не смее да значи брзо наштетување на биодиверзитетот.
- › Потребно е да се почитува владеењето на правото и да се обезбеди правна сигурност. Промена на уредбата за оцена на влијанието врз животната средина, која е синхронизирана со Директивата на ЕУ, би значело доведување до правна несигурност, но и потенцијална неповратна штета на природата и биодиверзитетот.
- › При носењето на измените на Законот за шуми, законодавниот орган мора да го има предвид Случајот со Шумата Бјаловијежа (Комисијата против Полска).
- › Јавноста мора да е вклучена во процесот на одлучување за изградба на автопати. Непостоењето достапна оцена на влијанието врз животната средина е спротивно на Архуската конвенција.
- › **Ефикасна изведба на стратешки проекти не смее да подразбира негативен ефект врз животната средина и постоење правна несигурност. Република Северна Македонија мора да ги почитува меѓународните документи чија потписничка е, како и сопственото право, кое е притоа синхронизирано со ЕУ, а со тоа има имплицирана одговорност и спрема ЕУ.**

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- › https://environment.ec.europa.eu/topics/forests_en#:~:text=They%20are%20rich%20in%20biodiversity,rich%20regions%20in%20the%20world
- › <http://mkdsumi.com.mk/zasumite.php?page=3&s=>
- › <https://www.dw.com/mk/avtopati-asfaltirani-so-somnez-beh-tel-i-enka-ke-gradat-cetiri-avtopati-za-13-milijardi-evra/a-64918158>
- › https://environment.ec.europa.eu/topics/forests_en
- › https://ec.europa.eu/info/index_en
- › Повелба на ЕУ
- › С-441/17, Комисијата против Полска, 17 април 2018 година (Białowieża)
- › Извештај на ЕСП за пресудата за случајот С-441/17, Комисијата против Полска
- › Оцена на влијанието врз животната средина, Министерство за животна средина и просторно планирање
- › DIRECTIVE 2011/92/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment
- › <https://www.moepp.gov.mk/wp-content/uploads/2014/09/Uredba%20za%20opredeluvanje%20na%20proektite%20i%20za%20kriteriumite%20vrz%20osnova%20na%20koi%20se%20utvrduva%20potrebata%20za%20postapkata%20za%20OVZS.pdf>
- › Конвенцијата за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правда за прашањата поврзани со животната средина на Обединетите нации
- › Анализа на развојот и одржливото планирање на транспортот во РСМ од аспект на влијанието врз климатските промени, МЗМП 2023

